

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2006	R. XLIX (LXII)	T. 2 (27)	s. 148–162
------------	--	---------------	-------------------	--------------	------------

Danuta RAŚ

20 lat studiów podyplomowych profilaktyka i resocjalizacja na Uniwersytecie Śląskim (1986–2006) – idee kształcenia Uniwersytetu w praktyce kształcenia pedagogów specjalnych

Historia i organizacja studiów

W styczniu 1989 roku Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego skierowało pismo do Uniwersytetu Śląskiego w sprawie utworzenia na uczelni studiów podyplomowych z zakresu pedagogiki specjalnej (pismo nr DP. 1-4014-1/86). Propozycja obejmowała utworzenie trzysemestralnych zaocznych studiów kwalifikacyjnych na uniwersytetach oraz wyższych szkołach pedagogicznych. Załącznik do wspomnianego pisma dotyczył propozycji utworzenia studiów dwusemestralnych podnoszących umiejętności pedagogiczne oraz wzbogacających wiedzę, przeznaczonych dla absolwentów jednolitych magisterskich studiów pedagogicznych o kierunku pedagogika specjalna.

Wybór problemu, wokół którego miało się koncentrować kształcenie, ministerstwo pozostawiło szkole wyższej, a wnioski dotyczące programu mogły też wpływać ze strony władz oświatowych, jako propozycja oparta na analizie pracy placówek oświatowo-wychowawczych. Ministerstwo proponowało następujące kierunki trzysemestralnych studiów podyplomowych: rewalidacja przewlekle chorych i kalekich, rewalidacja głuchych i niedosłyszących, rewali-

dacja niewidomych i niedowidzących, rewalidacja upośledzonych umysłowo oraz resocjalizacja. Propozycja ministerstwa dotyczyła również listy przedmiotów, które powinny być realizowane na studiach, lecz należało traktować je jedynie jako podstawowe. Niezależnie od tych wymienionych, każda szkoła wyższa mogła uzupełniać wykaz zgodnie z sugestiami ministerstwa o takie przedmioty, które Rada Wydziału uzna za niezbędne do realizowania celu studiów. Program zawierał listę 8–10 przedmiotów, które łącznie miały być realizowane w ciągu 290 do 300 godzin.

Propozycja ta spotkała się z zainteresowaniem ze strony władz Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego. W piśmie z dnia 7 marca 1986 dziekan Wydziału doc. dr hab. Andrzej Radziewicz-Winnicki (obecnie prof. zw. dr hab.), skierowanym do Prorektora ds. Nauczania, prof. dr hab. Czesława Głombika, jednocześnie z powiadomieniem Działu Nauczania UŚ. Dziekan napisał: „zgodnie z propozycją ministerstwa mamy zamiar w roku akademickim 1986/1987 i w latach następnych uruchomić podyplomowe studia kwalifikacyjne 3-semestralne z pedagogiki specjalnej o specjalności – resocjalizacja przeznaczone dla kandydatów na nauczycieli lub czynnych nauczycieli – wychowawców posiadających dyplomy magisterskie innych kierunków studiów. Będzie to kontynuacja istniejącego studium na naszym Uniwersytecie, które do tej pory obejmowało tę samą specjalizację w ramach kształcenia 2-semestralnego (dotychczasowy kierownik dr Marian Pionk), merytoryczną opieką otoczone było ze strony Katedry Pedagogiki Społecznej. Jednocześnie pragniemy poinformować ministerstwo, że rozważamy możliwość uruchomienia w latach przyszłych drugiej specjalizacji w zakresie studiów podyplomowych, to jest rewalidacji upośledzonych umysłowo”. W dalszej części pisma Dziekan informował, że w roku 1987/1988 będzie również kontynuowane studium z resocjalizacji aktualizujące wiedzę dla absolwentów studiów magisterskich. Plan studiów oparty na szczegółowych wytycznych ministerstwa został jednogłośnie zatwierdzony przez Radę Wydziału.

Kierownictwo Podyplomowego Studium z zakresu psychologii oraz organizacji i zarządzania oświatą powierzono doc. dr. hab. Markowi Wosińskiemu.

Propozycja dotycząca planu studiów z zakresu pedagogika specjalna ze specjalnością resocjalizacyjną obejmowała następujące przedmioty:

1. Pedagogika specjalna: 40 godz., egzamin, praca kontrolna.
2. Pedagogika społeczna z elementami socjologii wychowania: 20 godz., praca kontrolna.
3. Pedagogika resocjalizacyjna: 30 godz., egzamin, praca kontrolna.
4. Psychologiczne podstawy resocjalizacji: 40 godz., egzamin.
5. Wybrane zagadnienia z psychiatrii: 25 godz.
6. Metodyka nauczania i wychowania niedostosowanych społecznie: 70 godz., egzamin, praca kontrolna.

7. Wybrane zagadnienia z kryminologii i patologii społecznej: 35 godz., praca kontrolna.

8. Prawne podstawy resocjalizacji: 30 godz.

W sumie 290 godzin oraz 4 egzaminy i 4 prace kontrolne.

W latach następnych program uległ niewielkim modyfikacjom. W ramach istniejących przedmiotów wprowadzano stale nowe, aktualne treści oparte na aktualizowanej literaturze przedmiotu, wprowadzano nowe zagadnienia do istniejących programów. Ramowy układ przedmiotów okazał się pojemny i dobrze zaplanowany, co pozwalało zarówno na realizację ważnych podstaw teoretycznych z zakresu pedagogiki specjalnej i resocjalizacji, jak również na rozwiązywanie bieżących problemów pedagogicznych słuchaczy i kształcenia ich umiejętności pedagogicznych, rozwój zainteresowań i inspiracji do dalszych studiów.

W ciągu kolejnych lat wprowadzono seminarium dyplomowe wraz z konferencją naukową, która stanowi ważny element studiów. Słuchacze mogli przygotować prace z zakresu własnej problematyki badawczej oraz praktyki resocjalizacyjnej, a jednocześnie uczyli się przygotowywać publikacje do czasopism pedagogicznych, kształcili umiejętności publicznego udziału w dyskusjach i wystąpieniach o charakterze naukowym. Konferencje były połączone z uroczystym zakończeniem studiów, w którym udział brali zaproszeni goście ze strony władz dziekańskich oraz przedstawiciele różnych instytucji zajmujących się problemami pedagogiki specjalnej.

Do programu studiów wprowadzono też 30-godzinne praktyki w terenie w charakterze hospitacji i udziału w pracy pedagogicznej placówki połączonej z dyskusją z personelem pedagogicznym oraz z wychowankami w wybranych placówkach o charakterze profilaktycznym i resocjalizacyjnym. Słuchacze razem z kierownictwem – wykładowcami często odwiedzali takie placówki, jak zakład poprawczy, ośrodki szkolno-wychowawcze, zakłady karne, domy dziecka, specjalne ośrodki wychowawcze, pogotowia opiekuńcze. Oprócz tego każdy student odbywał praktykę (150 godz.) w placówkach o charakterze wychowawczym i resocjalizacyjnym pod opieką pracownika studiów oraz doświadczonych pracowników wybranych placówek (zob. Rozporządzenie *Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r.*).

W ramach programu kształcenia wprowadzono trening integracyjny oraz trening umiejętności wychowawczych, natomiast metodyka nauczania i wychowania społecznie niedostosowanych została wzbogacona o treści z zakresu wykorzystania muzyki, plastyki oraz sportu. Inne ważne zagadnienia włączone do programu studiów to specjalne kształcenie integracyjne oraz problem dysfunkcji rodziny i zagadnienia związane z subkulturami młodzieżowymi.

Program studiów i ich organizacja zostały oparte na tradycji kształcenia na Uniwersytecie Śląskim oraz w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocja-

lizacji na Uniwersytecie Warszawskim; wykorzystano doświadczenie wykładowców, wiedzę oraz propozycje sygnalizowane przez słuchaczy. W trakcie studiów słuchaczom niejednokrotnie udzielano pomocy pedagogicznej w zakresie organizacji ich pracy w miejscu zatrudnienia, a także konsultowano indywidualne problemy resocjalizacyjne i trudności osobiste słuchaczy studium. Przynosiło to dobre rezultaty, pozwalało na weryfikację teorii oraz stałą łączność z aktualnymi problemami wychowawczymi w rzeczywistości społecznej. Indywidualne traktowanie słuchacza pozwalało na lepsze poznanie przyszłych nauczycieli-wychowawców i ukierunkowanie ich osobistego rozwoju, a także wzajemną wymianę doświadczeń. Obecnie na studiach realizuje się łącznie 350 godzin zajęć teoretycznych oraz 150 godzin praktyki. Studia 3-semesterne z zakresu profilaktyki i resocjalizacji (w trakcie trwania kształcenia poszerzono nazwę o słowo „profilaktyka”) trwają już od roku 1986. Specjalizacja z zakresu rewalidacji upośledzonych umysłowo została utworzona w roku 2000 (obecnie kierownikiem jest dr Dariusz Dziuba). Studia 2-semesterne z resocjalizacji aktualizujące wiedzę nie są obecnie realizowane. Wszystkie studia na Wydziale Pedagogiki i Psychologii, zgodnie z wytycznymi ministerstwa, trwają 3 semestry.

Rekrutacja na studia odbywała się początkowo za pośrednictwem poszczególnych instytucji oświatowo-wychowawczych, które w znacznej części pokrywały koszty kształcenia słuchaczy. Natomiast obecnie słuchacze opłacają studia z własnych środków finansowych – oprócz wiadomości i kształcenia umiejętności pedagogicznych obecnie studia są niezbędnym warunkiem pracy i awansu zawodowego kadry pedagogicznej.

Zajęcia na studiach odbywają się na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przy ul. M. Grażyńskiego 53a. Pod koniec lat 90. zajęcia odbywały się w innych miejscach, z uwagi na trudności lokalowe na wydziale. Dzięki życzliwości władz realizowano zajęcia na Wydziale Nauk Społecznych UŚ, wynajmowano sale w Szkole Podstawowej nr 62 przy ul. Ordonia, a w roku 1999 w Areszcie Śledczym w Katowicach, dzięki życzliwości Władz Służby Więziennej.

W ciągu minionego okresu zakupiono niezbędny sprzęt audiowizualny do zajęć: radiomagnetofon, maszynę do pisania, dyktafon, telewizor i video, a w ostatnim czasie komputer. Ze środków finansowych zgromadzonych w latach 1994–1999 dofinansowano wydanie dwóch prac przygotowanych przez wykładowców studium, pod redakcją Bogumiły Kosek-Nity i Danuty Raś, opublikowane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Były to *Resocjalizacja, diagnoza, wychowanie* (1999) oraz *Kontakty z ludźmi „Innymi” jako problem wychowania, opieki i resocjalizacji* (2000). Prace te stanowią użyteczną pomoc dla słuchaczy do realizacji programu studiów oraz są przydatne innym studentom pedagogiki resocjalizacyjnej, psychologii i socjologii.

Kadra, słuchacze i absolwenci

Studia podyplomowe są związane z Wydziałem Pedagogiki i Psychologii, choć ich program zawiera przedmioty z zakresu prawa, opieki społecznej, kryminologii i medycyny. Zajęcia na studiach prowadzili zawsze wybitni specjaliści z różnych dziedzin, oprócz wykładowców związanych z pedagogiką również wykładowcy z różnych wydziałów UŚ oraz innych ośrodków akademickich. Dziekan Wydziału doc. dr Henryk Gąsior był też twórcą ram organizacyjnych uwzględniających w ofercie edukacyjnej kierunek pedagogiki resocjalizacyjnej. Wydział został wtedy (w 1976 roku) przeniesiony do nowej siedziby przy ul. M. Grażyńskiego 53 w Katowicach (poprzednio zajmował budynek przy ul. Wita Stwosza 16 i stanowił część Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu). Utworzenie nowego kierunku kształcącego studentów na poziomie uniwersyteckim związane było zatrudnieniem kadry związanej z pedagogiką resocjalizacyjną, pedagogiką specjalną i psychologią kliniczną. Stanowili oni podstawę przyszłej kadry na studiach podyplomowych.

Na studiach podyplomowych została wypracowana pewna koncepcja kształcenia nauczycieli – wychowawców z zakresu pedagogiki specjalnej, wykształcenie określonego sposobu podejścia do słuchacza-studenta oraz problemów i metod postępowania w zakresie kształcenia pedagogów specjalnych, w tym pedagogów resocjalizacyjnych. Pedagogika resocjalizacyjna została określona – w trakcie wymiany myśli, opracowywania problemów naukowych, spotkań ze studentami oraz przedstawicielami placówek penitencjarnych, resocjalizacyjnych i specjalnych – jako subdyscyplina pedagogiki specjalnej, korzystająca z jej dorobku, wypracowanych metod, wymagań wobec absolwentów i studentów w zakresie umiejętności pedagogicznych, sposobu pracy, wiedzy oraz przygotowania do pracy pedagogicznej – jak ujmowała to Maria Grzegorzewska (1938). Szczególny nacisk został położony na indywidualizację w podejściu do wychowanka, poszanowanie jego godności oraz na bliską, życzliwą współpracę nauczyciela i ucznia, co realizowane było również w trakcie kształcenia uniwersyteckiego w kontaktach wykładowca (nauczyciel akademicki) i uczeń (student).

Na bazie tych wzorów, w wyniku zbiorowego wysiłku wielu nauczycieli, reprezentujących różne specjalności, zdobyte w wielu ośrodkach akademickich, poparte osobistym doświadczeniem zawodowym, a czasem także doświadczeniami wyniesionymi z czasów II wojny światowej, kształtowała się koncepcja pracy i kształcenia w ramach pedagogiki specjalnej – resocjalizacyjnej. Uniwersytet Śląski, a więc również Wydział Pedagogiki i Psychologii, był uczelnią młodą, co stanowiło o jego ograniczeniach, jednocześnie pozwalało na wykorzystanie wiedzy nauczycieli akademickich i samodzielnych pracowników nauki wykształconych w różnych ośrodkach. W tyglu wzajemnych relacji

zawodowych, służbowych, a także prywatnych dyskusji dochodziło do wypracowania standardów kształcenia i klimatu uczelni.

Pierwszy dziekan Wydziału – doc. dr hab. Henryk Gąsior, urodzony w województwie kieleckim, w czasie wojny przebywał w obozie koncentracyjnym w Gross-Rosen i Buchenwaldzie, a swoją działalność pedagogiczną związał ze Śląskiem. Był pedagogiem społecznym, wychowawcą kilku pokoleń studentów, jak również opiekunem grupy liczącej kilkanaście osób – sierot, wychowanków domu dziecka, którymi zajmował się razem z żoną Heleną. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół wychowania pozaszkolnego młodzieży i oświaty dorosłych. Wychowanek prof. dr hab. Mieczysława Kreutza oraz prof. dr hab. Ryszarda Wroczyńskiego, organizował w Katowicach Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych, był Dziekanem Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Katowicach oraz Dyrektorem Instytutu i Dziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii UŚ. Wiele lat działał w Związku Nauczycielstwa Polskiego w Katowicach w Zarządzie Okręgu oraz w Zarządzie Głównym w Warszawie. Był redaktorem i organizatorem „Roczników Naukowych Kultury Fizycznej” oraz – przez szereg lat – redaktorem „Chowanny” (Bocian, 1997). Był też autorem pierwszego programu studiów podyplomowych, które zostały uruchomione na Wydziale. Zawsze życzliwy, pogodny, przyjazny ludziom – studentom i pracownikom, pozwalał na życzliwy kontakt, był zainteresowany problemami i osiągnięciami ludzi wokół siebie. Jego styl życia, pasja społeczna i zainteresowanie problemami naukowymi udzielały się innym. Stwarzał przyjazny klimat dla zainteresowań pedagogicznych i rozwoju pedagogiki.

Studium było początkowo jednoroczne. Program obejmował kilkanaście przedmiotów. Nacisk został położony na zagadnienia metodyki oraz na różne zakresy upośledzeń, choć dotyczyło głównie pedagogiki resocjalizacyjnej. Ta forma kształcenia oparta została na założeniach studiów z pedagogiki resocjalizacyjnej.

Duży wkład w rozwój pedagogiki specjalnej mieli również doktoranci doc. dr. Henryka Gąsiora, absolwenci Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej. Dr Władysław Jasiński początkowo związany był z Krakowem, następnie pracował w szkole specjalnej oraz w wojewódzkim sanatorium rehabilitacyjnym w Jastrzębiu Zdroju oraz w Instytucie Kształcenia Nauczycieli w Katowicach. Organizował podstawy pedagogiki specjalnej, kształcenia dzieci upośledzonych umysłowo na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego. Zajmował się pedagogiką specjalną i rehabilitacją, szczególnie podkreślał w swoich publikacjach i pracy ze studentami poszanowanie godności osobistej i indywidualizację w pracy z chorym i rodziną. W pracy z dzieckiem zwracał uwagę na wykorzystanie naturalnego dążenia dziecka do pracy nad sobą i do doskonalenia się. Zadawał studentom i nauczycielom pytanie: „co może zrobić uczeń dla samego siebie?”. Pytanie zasadne w odniesieniu do

dziecka kalekiego, upośledzonego, a także w odniesieniu do dziecka trudnego, niedostosowanego i przestępczego. Stawiał wysokie wymagania pedagogiczne i społeczno-moralne nauczycielom, studentom, lecz sam nie starał się niczego innym narzucać, pozostawał w cieniu.

Natomiast problemem terapii pedagogicznej, logopedii, negatywizmu szkolnego i niedostosowania społecznego zajmował się również inny doktorant doc. dr. Henryka Gąsiora, mianowicie dr Adam Stankowski (obecnie prof. dr hab. Dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii ds. Nauki). Absolwent Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, pedagog specjalny w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej oraz oligofrenopedagogiki, posiadał również przygotowanie pedagogiczne w zakresie języka polskiego i muzyki, uzyskane na Uniwersytecie Śląskim, w Filii w Cieszynie, gdzie łączono przygotowanie pedagogiczne z artystycznym, przy bliskich związkach z ośrodkami naukowymi w Czechach i Słowacji. Profesor A. Stankowski z uczelniami w tych krajach jest związany od wielu lat, wynikiem tej współpracy jest znajomość na Śląsku metod i osiągnięć pedagogiki specjalnej tych ośrodków, głównie położenie nacisku na społeczne uwarunkowania niedostosowania, współpracę ze środowiskiem oraz psychospołeczne przyczyny trudności w uczeniu się i zachowaniu. Obecnie Uniwersytet Śląski utrzymuje stały kontakt ze Słowacją i Czechami (Brno, Kosice, Bratysława, Ostrawa).

Doktorantem doc. Henryka Gąsiora był również wspomniany już dr Marian Pionk, kierownik pierwszego studium (tj. od roku 1981/1982) z zakresu resocjalizacji na Wydziale. Zajmował się problemami organizacji młodzieżowych i wychowaniem w drużynie harcerskiej, czasem wolnym młodzieży. W latach 50. więziony był za udział w organizacji patriotycznej i występowanie przeciwko ustrojowi. Dr M. Pionk kierował studiami przez kilka lat. Następnie przez krótki czas kierownikiem był dr Tadeusz Robiński, który jednocześnie kierował studiami z zakresu organizacji i zarządzania oświatą.

Natomiast w roku 1986 nastąpiła reorganizacja studiów na studia 3-semestralne, których kierownikiem została dr Danuta Siwek, zatrudniona w Katedrze Pedagogiki Społecznej UŚ. Dr Siwek była absolwentką pedagogiki specjalnej ze specjalnością dodatkową język polski uzyskaną na Uniwersytecie Wrocławskim oraz absolwentką Uniwersytetu Śląskiego (doktorat z zakresu resocjalizacji i przestępczości). Ukończyła też studia podyplomowe w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji na Uniwersytecie Warszawskim. Doświadczenie z praktyki resocjalizacyjnej uzyskała w pracy w zakładach dla nieletnich na terenie Śląska.

Od roku 1991 kierownikiem studiów podyplomowych została dr Bogumiła Kosek-Nita, która kieruje studiami do chwili obecnej (przy współudziale poprzedniego kierownika). Ukończyła studia pedagogiczne, a dodatkowa specjalność zdobyta w trakcie studiów (wychowanie muzyczne i udział kultury w kształceniu) pozwoliła jej na lepsze zrozumienie subkultur młodzieżowych,

zainteresowań młodzieży oraz na wykorzystanie metodyki kształcenia wczesnoszkolnego w pracy z młodzieżą mającą trudności w nauce i zachowaniu w szkole oraz środowisku. Studiowała na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, na Uniwersytecie Śląskim oraz za granicą – w Instytucie Kultury w Sankt Petersburgu.

Opiekę merytoryczną nad studiami sprawowali kolejni dziekani Wydziału. Byli to – oprócz wspomnianego doc. dr. Henryka Gąsiora – prof. zw. dr hab. Wanda Bobrowska-Nowak, prof. zw. dr hab. Andrzej Radzewicz-Winnicki, prof. zw. dr hab. Zofia Ratajczak, prof. dr hab. Władysław Łuszczuk, prof. dr hab. Henryk Moroz oraz aktualny dziekan – prof. zw. dr hab. Stanisław Juszczyk. Reprezentowali oni różne subdyscypliny pedagogiczne, począwszy od historii psychologii i pedagogiki, pedagogiki społecznej, socjologii wychowania, psychologii pracy i zarządzania do pedagogiki kultury i pedagogiki medialnej.

Szczególnie duże zasługi w zakresie organizacji studiów podyplomowych oraz treści programowych i programu kształcenia wniósł prof. dr hab. Andrzej Radzewicz-Winnicki, Kierownik Katedry Pedagogiki Społecznej; wzbogacił on program studiów o treści z zakresu socjologii kształcenia, patologii społecznej i społecznych uwarunkowań resocjalizacji. Związany był z Uniwersyteciem Warszawskim oraz z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą.

Znaczącą postacią, związaną ze studiami od wielu lat, jest psycholog kliniczny i sądowy prof. dr hab. Jan M. Stanik, związany z Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, mający rozległą praktykę w placówkach penitencjarnych i sądownictwie, kierujący od wielu lat Katedrą Psychologii Klinicznej Uniwersytetu Śląskiego, organizator cyklicznych konferencji z zakresu psychologii klinicznej i sądowej.

Kadra pedagogiczna na studiach podyplomowych z zakresu resocjalizacji związana była z kilkoma wydziałami, są to socjologowie, prawnicy, psychologowie i pedagodzy. Niektórzy wykładowcy zatrudnieni byli w innych ośrodkach naukowych w kraju i za granicą. Zajęcia na studiach prowadzili m.in. tacy profesorowie, oprócz już wspomnianych, jak: socjolodzy prof. dr hab. Jan Jacher, prof. dr hab. Jacek Wódz, prof. dr hab. Marek Szczepański, prawnicy prof. dr hab. Leon Tyszkiewicz, dr hab. Marek Lubelski, dr Michał Kalitowski, dr Maciej Szaszkiewicz; pedagodzy, jak (obecnie prof. dr hab.) dr Ewa Syrek, zajmująca się socjologią wychowania, wybitny specjalista w zakresie pedagogiki zdrowia i jakości życia w chorobie, dr Piotr Barczyk (obecnie prof. dr hab.), zajmujący się pedagogiką resocjalizacyjną i porównawczą, kierujący przez wiele lat pracownią praktyk pedagogicznych, prof. dr hab. Anna Nowak, pedagog i prawnik, Kierownik Zespołu Patologii Społecznej i Resocjalizacji, psycholog: prof. zw. dr hab. Zofia Ratajczak, prof. dr hab. Katarzyna Otrębska (Popiołek), doc. dr hab. Danuta Maszczyk, prof. dr hab. Dorota Grabowska (Oldroyd) prof. dr hab. Henryk Ćwięk.

Inni pracownicy studiów podyplomowych: dr Feliks Bocian, pedagog i metodyk wychowania, pedagogzy: dr Henryk Siemieniak, dr Józef Pająk, dr Jolanta Łaskawsza, dr Jadwiga Rzeźniczek, dr Urszula Kamińska, dr Naum Chmielnicki, pedagogzy i prawnicy dr Ewa Mądry, dr Leszek Wieczorek oraz pedagog resocjalizacyjny związany z Uniwersytetem Wrocławskim – dr Adam Szczówka, dr Stanisław Adamek, dr Herbert Kopiec, dr Beata Pitula oraz mgr Genowefa Kuszek, specjalista pedagog kształcenia integracyjnego, mgr Maria Flanczewska-Wolny, metodyk, dyrektor Kolegium Nauczycielskiego w Gliwicach i pracownik Kuratorium Oświaty w Katowicach, dr Władysława Błońska, dr Krystyna Balińska, historyk dr Marek Nita; muzycy: dr Mateusz Płomiński, dr Henryk Grzesło, dr Mirosław Kisiel, dr hab. Wiesława Sacher, mgr Jolanta Woszczycka-Kempny; psychologzy: dr Maria John-Borys, dr Stanisława Mielimąka, dr Ewa Marcińczyk, dr Ryszard Cibor, dr Hanna Przybyła-Basita, dr Zbigniew Marten, psycholog kliniczny, dr Izabela Rajska-Kulik, dr Marek Adamiec, dr Jadwiga Timoszenko, dr Daniela Bańka, socjolog dr Ewa Jankowska, lek. med. Izabela Serda, dr n. med. Paweł Raś; plastycy mgr Ewa Błahut, mgr Konrad Zwierzyńczyk, mgr Franciszek Kłak; trenerzy i instruktorzy sportowi: mgr Maria Gołkowska i mgr Eugenia Lukasek; psychologzy terapeuci: dr Barbara Józefik, mgr Małgorzata Wolska, wiceprezes Sądu Okręgowego, psycholog i metodyk mgr Czesław Betke.

Wykłady mieli także goście zagraniczni: dr Elwira Giedrajtene z Litwy, Michał Sobelman z Izraela, pracownik ambasady izraelskiej w Polsce.

Słuchacze i absolwenci studiów podyplomowych są związani z placówkami wychowawczo-poprawczymi i penitencjarnymi głównie Polski Południowej. Studenci byli zatrudnieni w takich placówkach, jak zakład poprawczy dla nieletnich i schronisko dla nieletnich (chłopców i dziewcząt), areszty i zakłady karne, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, sądy rejonowe, ośrodki pomocy społecznej, szkoły. Są to absolwenci studiów magisterskich, którzy uzupełniali bądź poszerzali swoje wiadomości i umiejętności z zakresu pedagogiki specjalnej i resocjalizacyjnej i profilaktyki (K o s e k - N i t a, R a ś, 1993, 2001).

W latach 1986–2006 studia 3-semesterne ukończyło 527 osób, natomiast w okresie poprzednim (studia 2-semesterne) około 175 osób, co w sumie daje 702 absolwentów. Prowadzono łącznie 22 cykle kształcenia. Grupy liczyły średnio 28–35 osób. Od roku 1987 starostami grup byli magistrowie: Janusz Brzeźniak, Krystyna Banasik, Józef Bielecki, Stanisław Bęben, Czesław Kęcichwost, Andrzej Banaszek, Halina Wyjadłowska, Leszek Wawrzyniak, Dariusz Turyński, Jolanta Miłek-Trzepaczka, Jerzy Borys, Włodzimierz Forys, Grażyna Chyla, Szymon Folek, Iwona Usarz-Wąs, Janusz Perek, Anna Gomułak. Byli to niezapomniani ludzie. Pogodni, pełni zaskakujących pomysłów, inteligentni, bezkompromisowi, z dużym poczuciem sprawiedliwości i pasji społecznej. Często dopiero na studiach krystalizowali swoje oceny,

wypowiadali obawy, poszukiwali najlepszych rozwiązań, bez konieczności kierowania się względami komercyjnymi i uległością wobec zwierzchników. Uniwersyteckie zajęcia pozwalają na poznanie różnych opinii i poszukiwanie prawdy.

Zachował się bogaty materiał zdjęciowy ze wspólnych wyjazdów ze studentami do ośrodków resocjalizacyjnych i opiekuńczych oraz z seminariów, konferencji końcowych, na których słuchacze przedstawiali swoje prace badawcze. Studenci stanowili grupę reprezentującą różne specjalności, co korzystnie wpływało na wzajemną wymianę myśli, poglądów i inspirowało słuchaczy do poszukiwań optymalnych rozwiązań problemów wychowawczych. Studenci utrzymywali ze sobą bliskie więzi, a niektórzy utrzymują do dziś kontakt z Uniwersytetem Śląskim oraz przyjaźnie między sobą (patrz zdjęcia). Kilka osób podjęło dalsze kształcenie, uzyskało stopnie naukowe, niemal wszyscy awansowali w miejscu pracy i zajmują znaczące stanowiska w placówkach resocjalizacyjnych, reprezentując spójny system wiedzy i umiejętności wychowawczych. Z niektórych placówek wychowawczych studia podyplomowe w zakresie profilaktyki i resocjalizacji ukończyło kilka, a nawet kilkanaście osób¹ (Pardon, 2003).

Prowadzeniem spraw organizacyjnych studiów zajmowała się do roku 1991 Pani Małgorzata Zaremba, a po kilkuletniej przerwie, kiedy nie było sekretarki, od roku 2001 mgr Alicja Wróblewska-Cieślińska.

Baza materialna Wydziału Pedagogiki i Psychologii, jego otoczenie oraz wykładowcy i profesorowie akademicki ulegają ciągłym zmianom, mimo że proces ten, zgodnie z tradycją uniwersytetów, nie odbywa się gwałtownie. Niektórzy nauczyciele akademicki odeszli na emeryturę (jak doc. dr Henryk Gąsior) inni zmienili miejsce zatrudnienia lub wyjechali za granicę. Kilku nauczycieli już nie żyje (prof. dr hab. Wanda Bobrowska-Nowak, doc. dr hab. Danuta Maszyk, dr Mateusz Płomieński, dr Władysław Jasiński, dr Józef Pająk). Inni awansują i zdobywają kolejne tytuły naukowe oraz stopnie specjalizacji pedagogicznej w pracy nauczycielskiej (Raś, 2001). Studia rozpoczynały działalność w czasach PRL-u, teraz – po okresie transformacji ustrojowej i społecznej – kształcą słuchaczy w warunkach integracji z Unią Europejską (Sławek, 2002, Radziejewicz-Winnicki, 2004). Jedno, co pozostaje wciąż niezmiennie, to dziecko specjalnej troski, niedostosowane społecznie i zagubione, dorośli przestępcy i rodziny dysfunkcyjne oraz studenci i nauczyciele, ci, którzy się uczą i dzielą wiedzą i umiejętnościami z innymi.

¹ Dane pochodzą z wywiadów i rozmów z nauczycielami akademickimi, studentami i słuchaczami studiów podyplomowych Pedagogika Specjalna w Zakresie Profilaktyki i Resocjalizacji UŚ z lat 1986–2006. Zamieszczone w artykule zdjęcia pochodzą z archiwum studiów podyplomowych.

1. Rozdanie dyplomów ukończenia studiów w roku 1995. Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

2. Wyjazd ze studentami-słuchaczami do Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu. Spotkanie z dyrektorem mgr.inż. Kazimierzem Ptakiem (2000 rok). Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

3. Zakończenie studiów w roku 2002. Studenci, wychowawcy i nauczyciele z zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z prof. dr. hab. Janem M. Stanikiem. Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

4. Zakończenie studiów w roku 2002. Wystąpienie uczestników – konferencja naukowa na zakończenie kształcenia. Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

5. Wystąpienie mgr. Jerzego Borysa, zatrudnionego w Zakładzie Poprawczym w Pszczynie. Zakończenie studiów (2002 r.). Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

6. Gaudeamus – rok 2002. Zakończenie kształcenia. Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

7. Zakończenie studiów podyplomowych (luty 2005). Wystąpienie Władz Dziekańskich (prof. dr hab. Stanisław Juszczyk i prof. dr hab. Anna Nowak, dr Bogumiła Kosek-Nita). Zdjęcie z archiwum studiów podyplomowych.

Bibliografia

- Bocian F., 1997: *Jubileusz 70-lecia doc. dr Henryka Gąsiora pedagoga społecznego*. „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, nr 3–4.
- Dokumentacja Studiów Podyplomowych na Wydziale Pedagogiki i Psychologii 1981–2006. [Przechowywana w sekretariacie studiów podyplomowych].
- Grzegorzewska M., 1938: *Szkolnictwo specjalne*. W: *Encyklopedia wychowania*. T. 3. Warszawa. [Odb.] Warszawa–Wilno.
- Kosek-Nita B., Raś D., 1993: *Propozycje modyfikacji programu kształcenia na studiach podyplomowych*. „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” [Lublin], T. 15.
- Kosek-Nita B., Raś D., 2001: *Pedagogika Specjalna w zakresie Profilaktyki i Resocjalizacji*. „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, nr 2.
- Pardon D., 2003: *Współczesne problemy profilaktyki i resocjalizacji. Sprawozdanie z obrony prac dyplomowych*. „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, nr 2.
- Radziejewicz-Winnicki A., 2004: *Spółczesność w trakcie zmiany*. Gdańsk.
- Raś D., 2001: *Dr Władysław Jasiński (28.08.1945 Kraków – 07.10.2000 Jastrzębie Zdrój)*. „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, nr 1.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. Dz.U. 2004, nr 207, poz. 2110.

Sławek T., 2002: *Antygona na świecie korporacji: rozważania o uniwersytecie w czasach obecnych*. Katowice.